

Avner Ziss, Estetik-Gerçeği Sanatsal Özümsemenin Bilimi

İstanbul: Hayalperest Yayınevi, 2016, ISBN: 978-605-66139-1-3, 198 sayfa.

Gülbeyaz AYDOĞAN¹

“Dünya yabancıdır insana, insan da dünyaya yabancı”

Edebiyat eleştirmeni, sanat tarihçisi ve filozof vasıflarına sahip olan Avner Yakovleviç Ziss, 1910 yılında dünyaya gelmiştir. Sovyet sanat ve estetik kuramcılarının önemli temsilcilerinden olan Ziss, yaklaşık 50 yıl boyunca akademik faaliyetlerde bulunmuş, verdiği konferanslarla, yazdığı metinlerle ve monografilerle dikkatleri üzerine toplamıştır.

Avner Ziss, 5 Eylül 1997 yılında hayata veda etmiştir. İncelenmekte olan kitap, Ziss’in kaleme aldığı mühim metinlerden birisi olan 1977 tarihli *Eléments d’esthétique Marxiste* adlı kitabın Fransızca edisyonundan derlenmiş ve Yakup Şahan tarafından Türkçeye çevrilmesiyle son halini almıştır. Estetik, DE yayınevi tarafından orijinal karton kapağında 1984 tarihinde, 315 sayfa olarak basılmıştır. Daha sonrasında bu çalışmada incelenen haliyle Hayalperest Yayınevi tarafından 2016 yılında, İly Repin, Kıyıda Tolstoy kapak resmi ile 198 sayfa olarak basılmıştır. Estetik ve sanat kuramlarını, çeşitli sanat dallarından örneklerle ayrıntılı bir şekilde sunmasından dolayı bu kitap, güncel olmasa dahi sanatsal alanlarda araştırma yapan kişilere fayda sağlayacak bir kaynak niteliğindedir. Resim, müzik, sahne sanatları, şiir ve diğer edebi türlerde üretim yapan kişiler için ihtiyaç duyulabilecek fazlaca noktaya parmak basan kitap, birçok alan için başvurulabilecek mahiyettedir. Bu kitap incelemesi, özellikleri doğrultusunda Estetik’in güncel tutulması ve üzerine konuşulması amacıyla yapılmaktadır.

Kitap, Giriş (9-19) kısmı ve dört ana bölümden oluşmaktadır. Hazırlanmasında Avner Ziss’in 1977 yılında *Eléments d’esthétique Marxiste* adıyla yayımlanan eserinden yararlanılan kitabın son bölümü kısmen özetlenerek çevrilmiştir. Kitabın arka kısmında (173-189) küçük estetik sözlüğü yer almaktadır. Kitabın kapsamı, çeşitli sanatsal sorunlar hakkında bütünlüklü

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkbilimi Anabilim Dalı, gilbiyiz@gmail.com, ORCID ID: 0009-0008-4099-1271

bir pencereden bakmayı sağlamaktadır. Ziss'in çalışması, çeşitli sanat dallarından sunulan örnekler aracılığıyla estetik, Marksist estetik ve toplumcu yaklaşım hakkında açıklayıcı ve örneklendirici bilgilere yer vermektedir. Farklı sanat akımlarını da inceleyerek, estetiğin konusunun bilimsel öğretilerdeki yerine, içerik konusunun sanattaki yansımaya ve sanatta biçim konusuna kadar çeşitlendirdiği başlıklar altında titizlikle çalışan Ziss, toplumsal bilinç çerçevesinde çağdaş ve modern sanatı yorumlamak isteyen kişilere bu yolda kılavuzluk yapmaktadır.

Kitabın giriş kısmında, bilimsel öğretilerde estetiğin konusu hakkında bilgiler yer almaktadır. Bu kısımda estetiğin tanımıyla ilgili görüş ayrılıklarından bahsedilir ve yazar burada üzerinde durduğu iki görüş ayrılığı hakkında "*Estetik, sanatın özünü ve evriminin yasalarını olduğu kadar güzelin çeşitli dışavurumlarını inceler*"(s. 10) ifadesiyle kendi düşüncesini beyan eder. Yazar estetiği, sanatın mahiyetlerini ve genel kurallarını, sanatsal yaratıları inceleyen bir bilim dalı biçiminde tanımlar. Tarihi boyunca estetiğin konusu olan sanat ve edebiyat, yazarın üzerinde durduğu konulardan olmuştur. Çünkü sanatın katkısının maddi ve manevi yaşamdaki çeşitli alanlarda gerçekliğin dönüştürülmesinde gerekli görmektedir. Giriş kısmında bunların yanı sıra V.Sokolov, Çernişevski, Hegel, Pospelov, Baumgarten gibi düşünürlerin görüşlerine de değinilmiştir. Sovyet estetikçi Anatoli Egorov yazdığı bir değerlendirmede estetiğin cazibesinin, ilerici sanatın ilerleyişine dair çokça etkisinin ve şimdinin insanların kalbinde ve zihninde tuttuğu yerin, aslına bakıldığında mantıksal bir sonuç olduğunu, bunların nesnel durumlardan ve nedenlerden kaynaklandığını ifade eder. Ziss, bu ifadelerin altında da dört maddede estetik hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Yazar bu kitapta Marksizm'i bir ütopya olarak niteler. Toplumsal sorunların çözümünde Marksizm'in gücünü gösterdiğini, yirminci yüzyılın ekonomik ve toplumsal dönüşümlerinde kesin ve bağlayıcı rolü olduğunu ve toplumsal ütopya olarak damgalanamayacağını daha sonrasında kabul ettiği düşünülse de Marksizm hakkındaki olumsuz sayılabilecek bazı görüşlerine giriş kısmında değinilmiştir.

Kitabın "Birinci Bölümü"nde (21-56) Sanatın Özünü, Sanat ve Gerçeklik, Sanat ve Bilgilenme, Sanat ve İdeoloji, Sanat ve siyaset, ahlak, felsefe ve din ilişkilerine yer verilmiştir. Yazar, kuramcılarının ve sanatçıların öznel hayat bakışlarından, içerisinde yaşam sürdürdükleri zamanın fikrî evreninde sanatın gelmiş olduğu ilerleyiş seviyesinden ve besbelli olan vasfından, toplumun yaşamında bulunduğu konumdan yola çıkarak sanatın özünü açıklamaya çalıştıklarını ifade eder. Yazara göre sanat, sadece kendi bütünlüğü içerisinde hakikatin yansımış şekli değil; yaratılmış bir şey, insanların ruhanî ve objektif hareketlerinin onlara mahsus bir hali olarak da kendisini göstermektedir. Sanat yaratı mıdır, yeniden yaratma mıdır gibi sorulara cevap aranır. Bilimsel öğretinin klasiklerinin, sanatı muayyen bir düşünüş şekli, gerçekliğin estetik verisi, toplumsal bilincin komplike, kendine has bir biçimi, bir ideoloji olarak tanımladıklarını ortaya koyar. Sanat ve Gerçeklik alt başlığında, idealist estetiğin ve çağdaş idealist estetikçilerin görüşleri yer almaktadır. İdealist estetik, sanatı gerçeklikten koparıp ayırır. Çünkü yazara göre sanatsal yaratılarda yaşamın yansımaya değil, sanatçının benliğinin ve bilinçaltı derinliklerinin yansımalarını görür. Kitapta Susanne Langer'in "*Sanatta her şey yaratılır, gerçeklikten alınma bir şey yoktur.*" ifadesi karşımıza çıkar. Freudcu estetiğin temelinde de sanat ile gerçekliğin birbirinden ayrılması olduğu söylenmektedir. Sanatın konusu üzerine en çok maddeci estetiğin eğildiği görülür. Antik dönemde Platon'un ve modern dönemde Hegel'in

de bu sorunlarla ilgilendiği bilinmektedir. Lakin idealist estetik sanatın konusunu nesnel dünyanın çeşitliliğinde değil de manevi yaşamın içerisinde aramaya yönelmiştir. Yazar, Robert Hainard'ın bilimsel âfâkîlik ile sanatsal âfâkîlik aynı yönde gitmez savını kabul edilebilir görmez ve yöntem bakımından yanlış bulur.

Sanat ve siyaset başlığı altında, Gorki'nin, sanat artık, bir şey için veyahut da bir şeyin karşısında savaşmak halini almıştır söylemine yer verilir. Bu söylemde ifade edildiği üzere sanat, aslı gereği politikadan ayrı düşünülemez. Yazar sanat ve ahlak ilişkisinin, özleri ve görevleri gereği olarak birbirleriyle olan bağına açıklar. Ahlak ve sanatın birbirine sıkı sıkıya bağlılığından bahseder. Sanat ve felsefenin ilişkisinde ise yazar, bir yapıtın felsefi derinliğinin büyük bir kesimini yaratıcısının dünyayı algılayışına bağlar.

Sanatsal İmge başlıklı "İkinci Bölüm"de (57-90) yazar, sanatı imgeler aracılığıyla gerçekliğin yeniden üretilmesi olarak açıklar. Marksist estetiğin temel savlarından birisi de budur. Gereç kararlaştırıldıktan sonra, yaratıcının görevi o gerece sanatsal inandırıcılık ve gerçeğe benzerlik kazandırmak olmalıdır. Yaratıcı kişi imgelemi etki gücüyle zenginleştirmelidir. Ancak yazarın mühim gördüğü nokta şudur ki, sanat eserlerindeki imgeler gerçekliğin bir kopyası halinde değildirler, aksine sanatçının imgeleminin yaratmış olduğu yeni olgulardır. Yazar, sanatçının yeteneğinin yarattığı imgelerin özgünlüğüyle ve bireyselliğiyle ölçüleceğini, sanatın çarpıcı gücünü belirleyen de bunlar olduğunu söyler. Bu kısımda tiptemenin olası biçimleriyle alakalı açıklamalarla da karşılaşırız. Bunun yanı sıra belgesel, sinema ve fotoğraf sanatı içindeki imgelere de değinilmiştir. İmgede nesnelliği ve öznelliği değerlendiren yazar onları şöyle açıklar; Nesnel, bir yapıtaki yeniden üretilen gerçek hadiseleri, yaşam çerçevelerini, kişilikleri, arbedeleri, durumları, insanoğlunun tinsel dünyasını, kısacası yaratıcısının bilinci dışında da var olan tüm şeyleri kapsar. Öznel ise, yaratıcı kişinin hisleri ve fikirleriyle, tasarımı yaptığı hadiselerin karşısında gösterdiği tavrı, bunlara olan bakış tarzının özel olmasıyla ve bunları yorumlamasıyla ilgilidir.

Yazar, biçimci estetik anlayışını, gerçek karşısında sanatın tam bağımsızlığı ve imgelerle yürütülen düşüncenin mutlak özgürlüğünün savunucusu olarak değerlendirir. Bireysel yaratma tarzı, sanatçının öznelliğini göstermektedir. Çeşitli örnekler ve söylemlerde yukarıda bahsedilen düşüncelerin pekiştirildiği bir bölümdür. İmgede coşkusal ve ussal yoğun bir geçişme durumundadır. Düşünüş coşkudan geçer dile gelir ve böylelikle fikirler ile duyguları aktarır. Yazara göre, duygusal ögenin imgedeki bu fazlaca açık haldeki rolü, bazı vakitlerde doğru olmayarak, sanatın yalnızca insan hisleriyle etkinlik gösterdiğini düşünmeye sebep olabilmektedir. Bu bölümde duygu ve düşüncenin birliğinde imgenin özgüllüğü sorgulanır ve sanatta duygululuğun başka bir özyapıda olduğundan bahsedilir. Sanatsal imgenin doğası gereği mecburen duygusal bir bileşen içermesi gerekmektedir. Yazar Hamlet'in olmak ya da olmamak ikileminin coşkusal yaşantının tüm yeğinliğini dile getirdiğini söyler. Her sanatçının az ya da çok, yarattığı kişilerin içinde yaşadığını düşünür.

Yazar için sanat yapıtlarındaki hakikat, somut olgu ve olayların gerçekliğe benzerliğinden kaynaklanmamaktadır. Sanatın hakikatinin, yalnızca varolanların anlatımı demek olmadığını açıklar. Hakikatle ilgili açıklamalarından sonra yazar, imge ve gösterge konusuna değinir. Bir nesne ve olguyu göstermeye yarayan maddesel biçim olan göstergenin

kapsamından bahseder. Bu hususta bazı somut örneklere yer verir. İmgenin, sanatsal göstergenin en iyi anlamlama işlevi olduğu düşüncesindedir. Bunu şiirin düzyazı haline çevrilebilirliği ve çevrilirse şiirsel göstergenin özgüllüğünü yaratan unsurların yitirilmesi durumuyla açıklamaya çalışmıştır.

Sanatta İçerik İle Biçim başlıklı “Üçüncü Bölüm”de (91-126) yazar, sanatta içeriği, sanatta biçimi, sanatta biçimle içeriğin diyalektiği ve sanatsal türlerin bütünü olarak kültür başlıkları altında inceleme yapmıştır. Yazar gerçeğin, estetik özümsemesinin yapısıyla biçimin içeriğe uygunluğunda kendini gösterdiğini ifade eder. Biçim ve içeriğin bütünlüğü, sanatın evrimine ilişkin nesnel yasaları dile getirir. Yazarın dile getirdiği bu ve benzeri unsurlar, üçüncü bölümü oluşturmaktadır. Biçim olmadan, içeriğin de olamayacağını ve bunun tam tersinin de doğruluğunu savunur. Ancak bundan biçimin her zaman içeriğe uygun düşeceğini anlamamak gerektiğinden bahseder çünkü ona göre biçimin içerikle sık sık uyuşmadığı da görülür. Yazar, sanatta içerik sorununun şu iki yanı üzerinde durur; birincisi sanatta yansıyan gerçeklik, ikincisi de bir sanat yapıtında gerçekliğin sanatsal yansımalarının içeriğidir. İlk manada içerik, yansıtılan yaşamı temsil eder. İçerik, nesnel gerçekliktir ve onun varlığı sanattan bağımsızdır. İkinci manasındaysa, sanat yapıtının tamamındaki içerik, bu yaşamın yansımasıdır. Yani gerçekliğin nesnel hali değil, yaratıcının gördüğü, ideolojik düzlemde en baştan yorumladığı gerçektir. Bu bölümde yazar çeşitli görüşler ve örnekler üzerinden sanatta fikir kavramını bizlere açıklar. Örneğin Lenin, fikirlerin gerçekliği yansıttıklarını vurguluyordu ama bu arada fikirlerin gerçeklik karşısında insanın takındığı tavrı da dile getirdiklerini söylemekteydi. Başka bir örnekte ise duygusal ve estetik düzlemde fikrin başarılı bir somutlaşması olarak F. Fiveiski'nin Ölümünden De Güçlü heykel grubundan bahseder.

Biçim başlığına geldiğimizde Anadolu Lunaçarski'nin genç yazarlara verdiği içeriğin önemszenmeyeşine karşı dikkatli olmaları konusundaki öğüdüne rastlarız. Bir sanat yapıtının biçiminin hangi öğelerden oluştuğunun incelendiği bölümde biçimin, her sanat türünde doğal olarak ayrı ayrı öğelerden oluştuğu görüşünü görürüz. Bunun yanında kompozisyon konusuna da değinilmiştir. Yazara göre başarılı bir kompozisyonda sanatçının yansıttığı gerçeklik tablosu, estetik fikrin anlatımına gerekli öğeleri sunar. Biçimin temel yanlarını oluşturan ve yapıt içinde birbirinden ayrılamayan iki kavram kompozisyon ve konudur. Konunun zayıf olmasının kompozisyonu etkilediği gibi, kompozisyondaki netliğin ve açıklığın az olmasının da konuya zarar verdiği görüşünü anlatır. İyi kurulmuş bir kompozisyonun ve özenle işlenmiş bir konunun uyumlu birliğinin ortaya yüksek nitelikli bir sanatsal biçim koyduğu görülmektedir.

Yazar, sanat yapıtlarının hepsinin biçim ve muhteva arasındaki bütünlükle belirginleştiğini ileri sürer. Çünkü -daha önce de ifade ettiği gibi- ne muhtevanın somut bir sanatsal biçimden ayrı ne de biçimin belirli bir muhteva olmaksızın var olamayacağı düşüncesindedir ve bu konunun üzerinde durmaya devam eder. Biçim ve içerik arasındaki bağılaşıklığı incelerken hangisinin daha ağır bastığının sorulmasını ise gereksiz bulmaktadır. Stanislavski'nin edebiyat arşivlerindeki şu notuna yer verilmiştir; Biçim ve içerik. Kimilerinde birincisi ikincisinden baskın; kimilerinde içerik diye bir şey yok, şimdi içerik olmadı mı biçime de lüzum yoktur. Güzelse dahi, bu biçimde bir güzellik kısa bir süre sonra bıkkınlığa sebep olur. Bazı başkalarında ise biçim, içeriği küçültüyor ya da başka bir mana yüklüyor ona. Sovyet ressam Dmitry Moor da bu konuda, biçim yoksa sanatın da yok olduğunu ama modalaşmış

biçimin de korkunç bir hayvan olduğu görüşündedir. Bu ve benzeri söylemlerle birlikte anlatım güçlendirilmiştir.

Bu bölümün devamında, sanatların varoluş sebepleri hakkındaki bazı görüşleri yorumlayıp değerlendiren yazar insan algısının niteliği ve özgümleri hakkında onların tarihsel ve toplumsal pratik içinde oluştuklarını ve onun gereksinimlerini karşıladıklarını söyler. Çeşitli sanatların anlatım araçları farklı olsa da bunlar arasında belli bağlar olduğu düşünülmektedir. Sanatların karşılıklı olarak birbirlerini zenginleştirmeleri verimli görülse de bunun belli sınırları olması gerektiği düşünülür. Başka sanatların dil yetisine başvurmak her zaman doğru karşılanmamaktadır. Çeşitli türler arasında bulunan yakın ilginin ve benzeşmelerin, sanatların sınıflandırılmasına gitme olanağı doğurmasından ve çağdaş sanat kültüründen bahsedilerek bu bölüm sonlanır.

Estetik Kategoriler ve Gerçekliğin Sanatsal Özümsemesi adlı “Dördüncü Bölüm”de (127-172) hepimizin hayatında önemli yer tutan “güzel” kavramı üzerinde durulmuştur. Lenin, bilimsel kategorilerin özünü şöyle tanımlamış: İnsan, doğal hadiselerle işlenen bir ağın karşısındadır. İçgüdüsel kişi, yani yabanıl kişi, doğadan kopamaz ve ayrılmaz. Bilinçli kişi ise ayrılabilir. Bölümler bahsi geçen ayrılışın, dünya bilgisinin basamaklarıdır, bu örgünün düğüm noktalarıdır, bunlar insana dünyayı tanımakta ve kendisine ait hissetmesinde yardım etmektedir. Estetik kategorilerin açıklığa kavuşturulmasında bahsi geçen tanım büyük ehemmiyet taşır (*bkz. ss.127*). Güzel sorunu, estetik için önemli bir yere sahiptir. Estetiğe bir zamanlar “güzelin bilimi” denmiştir ve hala kimi zamanlar böyle dendiği ileri sürülmektedir. Lakin estetik, güzelin bilimi değil; sanatın yasalarının bilimi ve sanatsal yaratı kuramı, gerçekliğin sanatsal özümsemesinin bilimidir. Yazar için güzel, estetik kavramının esaslı bir kategorisi halindedir ve güzel denilen kavramdan yalıtılmış hiçbir estetik hadise ortaya koyamaz.

Aristoteles, güzelin özünü görüngülerin, yani yaşamın kendisinin duyulur ve somut bazı özelliklerinde görmekteydi. İzleyenlerin penceresinden ise güzel, ahenkten, orantıdan, miktardan, şeffaf ve net yasalara uymaktan ve benzerlerinden temellenmektedir. O, güzelin dayandığı koşulun belli bir büyüklük ve düzen olduğu kanısındaydı. Onun söylediği; bir canlı varlık eğer fazlasıyla küçükse görme duyusu değerlendirilemeyecek kadar kısa bir sürede olacağı için veya gereğinden fazla büyüklükteyse bu halde de bakış tümünü algılayamayacağı, birlik ve bütünlüğün bakan kişinin gözünden kaçacağı için güzel olamayacağıdır. Bahsedilen fazlaca büyük ve küçük denilen bu ölçüyü nasıl belirleyeceğimiz konusunda Aristoteles, güzeli belirleyen bu ölçünün insanın kendisi olduğunu söyler. İnsanın oranları, olanakları, gerçekliği algılayışdır güzelini belirleyen.

İdealist estetikçiler, güzelin ussal bir yolla ölçülemeyeceğini ve yansıtılamayacağını öne sürerler. Çünkü güzelin özünün anlatım gücünden ibaret olduğunu düşünmektedirler. Öznelci idealist felsefeciler, insanın kendi içsel evrenindeki duygularını ve coşkularını bir fenomene uyarladığında, o fenomenin güzelleştiğini söylerler. Onlara göre bir görüngü eğer dışadönük maddesel şekli, doğrusal olarak duyulabilir durumdaki görünüşü, coşkuları, hisleri ve fikirleri iletip gösteriyorsa güzeldir. Lakin nesne biçimsel olarak herhangi bir manevi muhtevayı yansıtıyorsa, herhangi bir fikri somutlaştırmıyorsa, artık burada güzelden de söz edilemez

duruma gelmiştir. Çernişevski ise güzelin yaşamda olduğunu, bir nesne insana yaşamı anımsatırsa o nesnenin güzel olacağını ifade eder. Bölümün devamında çeşitli alıntılarla güzelin özü kavramı üzerinde durulmaya devam edilir. Kant, estetik yargının tümüyle karşılıksız olduğunu ve estetik duygunun kendisine bir yararlılık ölçütü uygulanmak istendiğinde yok olmaya başladığı savını ortaya koyar. Modernizmin de estetiğinden bahseden yazar, çeşitli güzellik açıklamalarını bize sunarak kendimize ait bir “güzel” tanımı yapabilmemize güzel bir olanak sunmuştur.

Sanatta güzel adlı bir başlık açan yazar, yaşamın güzel ve çirkin olayları kapsamına aldığı halde, sanatta her şeyin güzel olduğu cümlesiyle sanattaki güzelliği açıklamaya başlar. Onun için sanatta sözü edilen güzellikle ifade edilen şey, yaşamda sözü edilen güzellik kavramının solmuş bir kopyalanması değildir. Bu kısımda Hegel’in şu görüşü alıntılanmıştır; Sanat, hakiki evrendeki güzellikle ilişkilendirilmiş bir görüş şeklinde meydana çıkar, onun insanlardaki etkisinin yükselmesini sağlar. İnsanda, hayattaki güzeli daha incelikli şekilde tanımak ve kavramak özelliğini ve ondan zevk almak zorunluluğunu meydana getirir. Ruh ve ruhun yaratıları hangi derecede doğanın ve doğadaki görüngülerin üzerindeyse, sanattaki güzel de o derecede doğal güzelliğin üzerindedir. Sanattaki güzel, yaşamdaki güzelliğin sanatsal yansıması olmaktan öte, sanatın kendi özünde yatan güzellik olarak görülmektedir. Sanat güzeldir lakin bu salt yaşamdaki güzelliği gösterdiği için değildir. Çünkü sanat gerçekteki bir durumu hangi derecede çirkin de olsa güzellik ve sanatsal bir yol aracılığıyla dile sunduğu için de güzel görülmektedir. Sanatın güzelliği yaratmak ve yansıtmak gibi ikili bir yetisi olduğu düşünülür.

Trajik çatışmaların ve komik durumların hemen hemen sanatın bütün dallarında görüldüğü için estetik değerlendirmede de değinilmesi gerektiği düşünülür. Özel estetik bilgisi olmayan insanlar, trajiği acıya ve üzüntüye, komiği ise sevinç ve gülmeye bağlamakla sınırlı kalır. Oysaki tragedyanın görevinin, toplumsal kapsamın büyük bir parçası halindeki hakikat çatışmaları, genelleştirilmiş manası içerisinde mutluluk ve mutsuzluk arasındaki çatışmaları tekrardan üretmek olduğu düşünülür. Neredeyse tüm estetik kuramlarının, trajiği saptayan hayattaki derin kuralları ortaya koyduğu ve hepsinin kendine özgü tarzlarda açıkladıkları ifade edilir. Doğru estetik, bir türün başka bir türle karşı karşıya çıkarılmasını doğru bulmaz, idealist estetik ise komedyayı ikinci dereceden bir sanat saymaktadır. Korkutucu bir silahtır, gülme. Gücü tüm şeylere yetenler dahi çekinirler gülmeden, çünkü vurduğu vakit öldürendir gülme. Bu sebepten, bazı kişiler gülmenin bu güçlü yanını daima kullanmışlardır. Fakat gülme, yalnızca bir kınama değildir. Sevincin, gücün ve yaşam coşkusunun bitmezlik kaynağıdır. Güç göstergesidir gülme (ss. 160). Çeşitli örneklerle komedyanın gücünden ve sanattaki yerinden bahsederek bu bölümü de tamamlar yazar.

Bu çalışmada değerlendirilen Estetik adlı kitap, okuyucusuna estetik ve sanat kuramlarını, çeşitli sanat dallarından örneklerle ayrıntılı bir şekilde sunmaktadır. Yazar çok sayıda düşünürden ve eserden alıntılarla bahsettiği konuları detaylı bir şekilde açıklamaya gayret etmiştir. Ziss, herhangi bir dala bağlamadan, insanın gündelik hayatında gördüğü “güzel”i değerlendirmesinden tutun da, muhatabı olduğu her sanat dalında güzel kavramına bakılan pencerenin perdelerini sonuna kadar aralayan bir çalışma ortaya koymuştur. Resim, müzik, sahne sanatları, şiir ve diğer edebi türlerde üretim yapan kişiler için Estetik adlı kitap,

çerçesinde de önem verilen güzellik kavramının doğru özümsemesini sağlaması sonucunda, daha güzel veriler ortaya konmasında etkili olabilecek mahiyettedir.

Kaynakça

ZISS, Avner (2016). *Estetik-Gerçeği Sanatsal Özümsemenin Bilimi*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

<i>Çalışmanın yazarı/yazarları “COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki hususları beyan etmiş(ler)dir:</i>
Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.
Finansman: Bu çalışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.
Destek ve Teşekkür: Çalışmanın araştırılması ve yazımı esnasında destek veya fikirlerine başvuru herhangi bir kişi bulunmamaktadır.
Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.
Yazarın Notu: Bu çalışma herhangi bir tezden üretilmemiştir.
Katkı Oranı Beyanı: Bu makalenin tüm bölümleri tek bir yazar tarafından hazırlanmıştır.
<i>The author / authors of the study declared the following points within the framework of the “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:</i>
Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.
Funding: No support was received from any institution or organization for this study.
Support and Acknowledgments: There is no person whose support or ideas are consulted during the research and writing of the study.
Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.
Author’s Note: This study did not produce any thesis.
Author Contributions: All sections of this article have been prepared by a single author.